

[Hoppa till innehåll](#)

[Skip to search - Accesskey = s](#)

mediestudier

Sim(o) till Utgivarna: Stärk allmänhetens medverkan i medieetiken

Posted in [journalistik](#), [medieetik](#), [medieföretag](#), [mediernas ansvarighet](#) by Torbjörn von Krogh on 19 juni 2013

Stärk allmänhetens medverkan i diskussionen om ett nytt medieetiskt system och gör det möjligt för allmänheten att anmäla även journalisternas arbetsmetoder. Detta är några huvudpunkter i Sim(o)s, Institutet för mediestudiers, svar på Utgivarnas begäran om synpunkter på Nils Funckes [utredning](#). Utredningen är beställd av Utgivarna, som nu sammanställer inkomna synpunkter för att senare ta ställning hur organisationen ska gå vidare med frågan om en vidgad självsanering.

Här är Sim(o)s svar:

Utredningen Medieetik och självsanering

– skiss till en vidgad och stärkt prövning

Synpunkter från Sim(o), Institutet för mediestudier

Sim(o) välkomnar att Utgivarna tagit initiativ till denna utredning och instämmer i stora drag i dess slutsatser. Dock anser Sim(o) att allmänheten i högre grad än nu bör stimuleras till att delta i processen runt ett nytt medieetiskt system och att yrkesetiken i möjligaste mån bör inkluderas i det nya systemets verksamhetsfält.

1. Gott initiativ

Det är utmärkt att utredningen genomförts. Uppdragsgivarna förtjänar beröm för att ha tagit detta initiativ som placerar den nya organisationen Utgivarna på kartan. Förslaget till en breddad medienämnd stärker den medieetiska prövningen i en tid när grunden för det nuvarande systemet uppvisar sprickor vad gäller tillämpning, anslutning och finansiering, samt underlättar allmänhetens möjlighet att enkelt söka upprättelse för upplevda mediala övertramp. Enbart en utredning kommer inte att medföra en förändring av de nuvarande medieetiska systemen, därför är det angeläget att Utgivarna fortsätter med att genomföra förslaget tillsammans med de övriga parterna i nuvarande Pressens samarbetsnämnd, det vill säga Journalistförbundet och Publicistklubben. Genom att medieorganisationerna prövar och förfinar systemet i praktiken kan det bli möjligt för statsmakten att besluta om en förändring av den nuvarande Granskningsnämndens verksamhetsområde. Det var genom att vara proaktiva som norska PFU gav Stortinget underlag för att fatta motsvarande beslut om den norska granskningsnämnden

”Klagenemnda for kringkastingsprogram” (se närmare beskrivning i boken ”Den Norska Modellen”, (Sim(o), 2010). Aktiva och drivande medieorganisationer som både lagar sprickor och tätar hål i det befintliga systemet och utvidgar dess räckvidd ger även lagstiftaren argument för att inte tillgripa skärpande lagstiftning (ett aktuellt exempel är omröstningen inom Yttrandefrihetskommittén gällande införandet av ett eventuellt integritetsbrott i grundlagen).

2. Ökad utåtriktad aktivitet behövlig

Hittills har Utgivarna legat väldigt lågt med spridningen av utredningen om en breddad medieetisk prövning. Efter en presskonferens en fredagseftermiddag i mars på Mediedagarna i Göteborg har inte mycket syns utåt. Inget seminarium i Stockholm, inga debattartiklar, ingen PK-debatt, inga arrangemang ihop med de andra parterna i Pressens samarbetsnämnd.

En bredare mediekrets och den intresserade delen av medieanvändarna borde uppmuntras till deltagande. Förtroendet för medierna lär öka om medieaktörerna visar att de arbetar på allvar med denna för användarna viktiga fråga, att de är intresserade av input utifrån, att det är en fråga som angår alla medieanvändare. Systemet blir mera robust om det är förankrat utanför medierna själva, och det kan kanske rentav finnas synpunkter som medieorganisationerna själva inte fångat upp. Det finns också färsk data som visar att det bland initierade utanför branschen finns stöd för tanken på samverkan. I [en kommande bok](#) presenterar Sim(o) bland annat en enkät med informationsansvariga inom de tio största folkrörelserna, de tio största företagen och de fyra stora arbetsmarknadsorganisationerna LO, TCO, Saco och Svenskt Näringsliv (”Vad händer med medieetiken?”, Sim(o), 2013). 18 av 24 svarade på enkäten som visar att åtta av tio som svarat förordar en breddad medienämnd. Detta görs mot bakgrund av att sju av tio anser att medieetiken försämrats under de senaste 20-25 åren.

Pressens opinionsnämnd har inte gjort sig känd för utåtriktade aktiviteter, för några år sedan hävdade exempelvis ledningen för nämnden efter önskemål om ytterligare förklaring av ett utslag att detta inte lät sig göras. Denna inställning är förhoppningsvis redan på väg att ändras, vilket bör drivas på av huvudmännen. Ett sätt att öka insynen i och intresset för de medieetiska resonemangen tillämpas i Norge, där norska PFU vid varje sammanträde väljer ut tre ärenden som behandlas inför direktsändande webbkameror. Det finns argument som talar för en sådan ordning och det finns argument som talar mot, exempelvis att överläggningens karaktär kan påverkas, men ”öppna dörrar skapar tillit till systemet och bidrar till att göra självsaneringen ännu synligare” skriver PFUs kanslichef Per Edgar Kokkvold i den tidigare nämnda kommande Sim(o)-boken.

3. Opinionsnämnd – ett okänt begrepp?

Det nuvarande systemet med Allmänhetens pressombudsman och Pressens opinionsnämnd, PO/PON, föreslås byta namn till Allmänhetens medieombudsman och Mediernas etiska nämnd, MO/MEN.

Att gå från PO till MO är logiskt, men varför gå från MON till MEN? Och varför använda så mycket förkortningar över huvud taget? De är mest kända i medievärlden. Begrepp som riktar sig till en bred allmänhet bör vara tydliga och lätta att förstå. Namnet MEN kan dessutom bli till men för verksamheten i polemiskt trängda lägen.

Utredaren Nils Funcke förklarar sitt val av namn med att ordet opinion är oklart i sammanhanget. Frågan är dock om inte snart hundra års användning av ordet i ett självsanerande sammanhang har gett ordet en klar betydelse i sammansättningen opinionsnämnd.

Huvudmannen för verksamheten föreslås få en starkare institutionell förankring, vilket är av godo. Däremot har namnet Medieetikens förvaltningsnämnd en onödigt byråkratisk och myndighetsnära

klang. Varför inte låta Pressens samarbetsnämnd övergå i Mediernas samarbetsnämnd, men göra denna till en tydligare aktör i offentligheten med egen sajt och en tydlig profil?

4. Inkludera yrkesetiken

De yrkesetiska reglerna bör inte avskiljas från publicitetsreglerna i de gemensamma så kallade medieetiska spelreglerna vilket föreslås i utredningen. Det vore ett steg bakåt i stället för framåt. Tvärtom bör även klagomål mot mediernas arbetsmetoder kunna prövas av MON/MEN. Motsvarande organ i Norge, Danmark och Finland behandlar dessa frågor – som ofta hör ihop – tillsammans. Sverige har, till skillnad från sina grannländer, delat upp klagomål mot press och etermedier i olika organ och dessutom delat upp klagomål mot publicering och insamling. Vi återger några exempel på regler som uppenbarligen är möjliga att arbeta utifrån i andra nordiska länder.

- I Finland utgår Opinionsnämnden för massmedier från de så kallade Journalistreglerna, som senast uppdaterades 2011. I ingressen stadgas att ”reglerna gäller allt journalistiskt arbete” (Finska regler, 2011). Arbetsmetoder och integritet i arbetet nämns bland annat i punkterna 4, 6, 9, 17 och 28:

YRKESSTÄLLNING

(...)

4. Journalister får inte missbruka sin ställning. De får inte ta upp sådant stoff till behandling som är förknippat med en möjlighet till personlig vinning och inte yrka på eller ta emot fördelar som kan äventyra deras oavhängighet eller yrkesetik.

(...)

6. När journalister behandlar saker som är av stor betydelse för deras eget medium, koncernen eller dess ägare är det bra att klargöra sammanhanget för läsaren, lyssnaren eller tittaren.

(...)

ATT TA FRAM OCH PUBLICERA INFORMATION

(...)

9. Det är tillrådligt att journalister i sitt arbete uppger sitt yrke. De ska försöka skaffa fram information på ett öppet sätt. Om samhällligt betydelsefulla omständigheter inte kan utredas på annat sätt, kan journalister göra intervjuer och ta fram uppgifter även på sätt som avviker från det vanliga.

(...)

17. Intervjuobjekt har rätt att på förhand få veta i vilket sammanhang deras uttalanden kommer att användas. De ska också få veta om intervjun kan komma att användas i flera olika medier. Intervjuobjekt ska alltid meddelas ifall samtalet är avsett för publicering eller enbart som bakgrundsmaterial.

(...)

PRIVAT OCH OFFENTLIG SFÄR

(...)

28. I informationssökningen och nyhetsförmedlingen om sjukdoms- och dödsfall samt offer för olyckor och brott ska diskretion alltid iakttas. (...)

(Finska regler, 2011)

- I Danmark har utgivarnas och journalisternas organisationer under våren 2013 beslutat om nya medieetiska regler som ska ligga till grund för Pressenævnets verksamhet. I denna utvidgas reglerna vad gäller insamling till att även gälla sociala medier, något som förklaras i en kommentar i anslutning till de nya reglerna.

Indsamling af oplysninger fra f.eks. sociale medier

Fremkomsten af sociale medier har åbnet for en ny kilde til informationer for medierne. Derfor foreslås indskrevet praksis om, at der gælder samme regler ved indsamling som offentliggørelse af information. Det betyder, at der f.eks. ved indsamling af oplysninger fra Facebook eller andre sociale medier skal der udvises forsigtighed og ansvarlighed.

Understregningen heraf sker ved en særlig formulering om, at ”ved indsamling eller offentliggørelse af information bør andres tillid, følelser, uvidenhed, manglende erfaring eller svigtende herredømme ikke udnyttes”. (B 6) Denne bestemmelse kan også omfatte medievanter personer, hvis dømmekraft sættes ud af spil ved personlige tragedier og lignende.

(Reviderade danska regler, 2013)

- I Norge framhävs sambandet mellan insamling och publicering i ingressen till det dokument med etiska riktlinjer som är styrande för PFU (Pressens Faglige Utvalg) och som heter Vær Varsom-plakaten (senast reviderad 2008): ” Presseetikken gjelder hele den journalistiske prosessen, fra innsamling til presentasjon av det journalistiske materialet.” (Norska regler, 2008)

Några av de regler som särskilt berör insamling återfinns i kapitel 3.

3.7. Pressen har plikt til å gjengi meningsinnholdet i det som brukes av intervjuobjektets uttalelser. Direkte sitater skal gjengis presist.

(...)

3.9. Opptre hensynsfullt i den journalistiske arbeidsprosessen. Vis særlig hensyn overfor personer som ikke kan ventes å være klar over virkningen av sine uttalelser. Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Husk at mennesker i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre.

3.10. Skjult kamera/mikrofon eller falsk identitet skal bare brukes i unntakstilfeller. Forutsetningen må være at dette er eneste mulighet til å avdekke forhold av vesentlig samfunnsmessig betydning.

3.11. Pressen skal som hovedregel ikke betale kilder og intervjuobjekter for informasjon. Vis moderasjon ved honorering for nyhetstips. Det er uforenlig med god presseskikk å ha betalingsordninger som er egnet til å friste mennesker til uberettiget å trå innenfor andres privatsfære eller gi fra seg personsensitiv informasjon.

(Norska regler, 2008)

Den föreliggande utredningen anser att den nuvarande prövningen av yrkesetiken inom Journalistförbundets Yrkesetiska nämnd, YEN, har påtagliga trovärdighets- och legitimitetsproblem och för en tynande tillvaro. Samtidigt slås fast att yrkesetiken är central för

mediernas trovärdighet. Trots detta föreslås att yrkesetiken inte ska prövas i det föreslagna nya systemet av praktiska skäl. Det skulle krävas en komplicerad genomgång av regelverket som skulle fördröja breddandet av verksamheten. Yrkesetiken får därför vänta och eventuellt komma med i ett andra steg.

Mot detta kan anföras:

- a) Att bedömningarna inte är mer komplicerade än att våra nordiska grannar förmår att genomföra dem i sin verksamhet. I några fall kommer uppgift att stå mot uppgift vad gäller gångna händelser och något klart utslag kommer inte att kunna formuleras av MON/MEN, så är det redan i Norge, Danmark och Finland. Men för den som klagat på yrkesetiken kommer skillnaden att vara dennes klagomål noterats i en större krets. I andra fall kommer medier att frias eller fällas.
- b) Om systemet ändå ska utredas, diskuteras och breddas är det en fördel att behandla hela kedjan från insamling till presentation i ett sammanhang. Redan i dag hanteras några aspekter av arbetssättet av PO/PON, exempelvis rekommendationer om samtidigt bemötande, genmäle och rättelse.
- c) För den som vill klaga över exempelvis bryskt beteende vid insamling eller brutna löften inför publicering blir det svårförståeligt varför ett nytt och breddat system skulle avvisa sådana klagomål och hänvisa dem till YEN eller till den ansvarige utgivaren.
  1. Journalistförbundets yrkesetiska nämnd YEN kan fortsätta att utreda huruvida en medlem brutit mot förbundets regler för medlemskap. Men detta innebär inte att YEN är den lämpligaste instansen att hantera klagomål ur allmänhetens perspektiv. Dels har Journalistförbundet historiskt haft en svår dubbelroll i att både kritisera en medlem och samtidigt försvara en kritiserad medlem och dels är alla journalister inte medlemmar i Journalistförbundet.
  2. Att säga att arbetsmetoderna är en utgivarfråga och därmed hänvisa klagomål utifrån till utgivaren är inte en övertygande lösning. Utgivaren kan mycket väl vara en del av det problem som anmälaren klagat på. Poängen med ett självsanerande medieetiskt system som anmälaren kan känna förtroende för är att klagomålet lyfts upp ur den miljö där problemet skapats till en mer oberoende instans.

I den enkätundersökning som presenteras senare i sommar i Sim(o)s bok "Vad händer med medieetiken?" ställs även en fråga om yrkesetiken: "Bör PO/PON alternativt MO/MON även få rätt att hantera klagomål angående journalisters arbetsmetoder?" Av 18 svarande från företag, folkrörelser och arbetsmarknadsorganisationer svarade 14 ja, arbetsmetoderna bör inkluderas.

5. Vad betyder opartiskhet – och vilken betydelse har opartiskhet i dag?

Utredningen inriktar sig på att visa att begreppet opartiskhet, som i dag gäller för public service, redan så gott som innefattas i spelreglernas formulering om "korrekt och allsidig nyhetsförmedling". Argumentationen leder en bit framåt, Granskningsnämndens praxis visar att partisk journalistik är möjlig även inom public service, men det är tveksamt om det är den mest framkomliga argumentationsvägen för att diskutera skillnaden mellan regelsystemen. Kanske vore det tydligare att först visa hur stor del av opartiskhetsområdet som ryms inom dagens pressetiska regler, och sedan visa vilken del som inte ryms. Skillnaden torde vara större än kosmetisk, men den intressanta frågeställningen är om den är motiverad. Varför går Sverige längre här än sina nordiska grannar som inte betonar kravet på opartiskhet lika starkt som i Sverige? Den norske etikforskaren Odd Raaum häpnar vid en internationell jämförelse över den svenska regleringen av etermedierna (kringkastingen): "Kontrasten mellan pressefrihet och kringkastingsfrihet kommer särskilt klart till syne i Sverige, som formellt sett har kanske verdens frieste trykte presse. Samtidig

har landet et statlig kringkastingsregime som er uventet stramt” (Raaum, 2003, s. 21). Det finns för övrigt även en liten skiljande distinktion mellan pressen och public service vad gäller formuleringen om allmänintressets tyngd i förhållande till skyddet av den enskildes privatliv. De pressetiska spelreglerna talar om att ”ett uppenbart allmänintresse” kan motivera en publicitetsskada, medan sändningstillstånden för public service stadgar ”ett oavvisligt allmänintresse”. Är detta enbart av semantisk betydelse, eller finns här en praxis att förhålla sig till? Är denna praxis ursprungligen partipolitiskt begrundad och är den sakligt begrundad i våra dagar?

6. Övrigt

- Det är ett utmärkt förslag att de juridiska instanser som utser allmänhetens majoritetsrepresentanter i MON/MEN kompletteras med etiskt/filosofiskt erfarna personer. Vad gäller systemets oberoende kan diskuteras det lämpliga i huruvida redaktörer som fortfarande är aktiva som ansvariga utgivare också sitter i MON/MEN. I England blockeras såväl i domare Levesons utredning som i politikernas förslag till ett Royal Charter personer i aktiv ledande ställning från att delta i klagomålsnämndens arbete.
- Det är även utmärkt att MO åläggs att på eget initiativ ta upp principiella frågor som inte prövas i enskilda fall. På samma sätt bör MON/MEN ha rätten att göra principiella uttalanden i frågor som inte prövas i enskilda fall.

Stockholm 11 juni 2013

Helena Stålnert, ordförande

Torbjörn von Krogh, föreståndare

Yttrandet har beretts av före styrelseledamoten Anders Ahlberg och Sim(o)s föreståndare Torbjörn von Krogh.

Refererad litteratur:

von Krogh, Torbjörn (red.) (2010). *Den Norska Modellen. Medieetisk självreglering av radio, tv, webb och press – efter att politikerna backat*. Stockholm: Sim(o), Institutet för mediestudier.

von Krogh, Torbjörn (red.) (2013). *Vad händer med medieetiken? Systemändringar i Sverige och Storbritannien – efter Leveson*. Stockholm: Sim(o), Institutet för mediestudier.

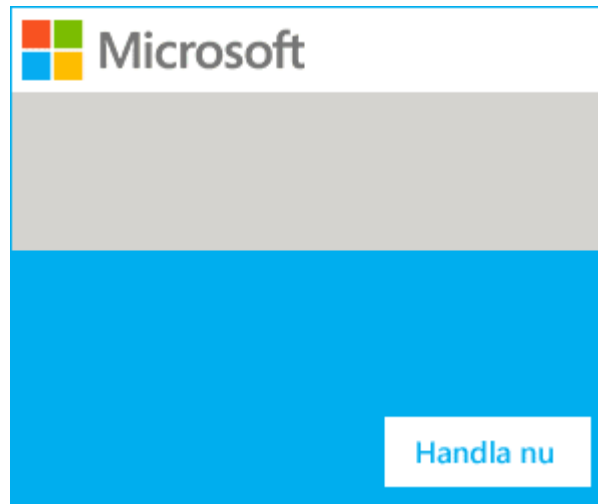
Danska regler, reviderade (2013). Nedladdade 4 juni 2013 från <http://journalistforbundet.dk/Nyheder/2013/Marts/Modernisering-af-de-presseetiske-regler/>

Finska regler (2011). Nedladdade 4 juni 2013 från <http://www.jsn.fi/sv/journalistreglerna/>

Norska regler (2008). Nedladdade 4 juni 2013 från <http://presse.no/Etisk-regelverk/Vaer-Varsom-plakaten>

Raaum, Odd (2003). *Dressur i pressen. Selvjustis i internasjonalt perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget.

[About these ads](#)

Share this:

Facebook 8

Twitter 2

Skriv ut

E-post

Gilla

★ Gilla

Be the first to like this.

Tagged with: [Institutet för Mediestudier](#), [medieetik](#), [medieetiskt system](#), [mediernas självsanering](#), [Nils Funcke](#), [PO/PON](#), [pressetik](#), [Sim\(o\)](#), [Utgivarna](#), [yrkesetik](#)

[leave a comment](#)

« [Stor EU-studie om medieetik: Självsanering på nätet dröjer](#)

Kommentera

Skriv din kommentar här...

The Author

En blogg om medier från Sim(o)s nätverk. Bloggen är inte ett uttryck för officiella Sim(o)-ståndpunkter; skribenterna skriver under eget rättsligt ansvar. Sim(o)-kansliet efterhandsgranskar kommentarer ur medieetisk synvinkel.

The Pages

- [om bloggen](#)
- [om Sim\(o\)](#)
- [om skribenterna](#)

The Search

sök sajtarkiv

sök

The Associates

- [Sim\(o\), Stiftelsen Institutet för mediestudier \(oberoende\)](#)
- [WordPress.com](#)
- [WordPress.org](#)

The Archives

- [juni 2013](#)
- [februari 2013](#)
- [november 2012](#)
- [september 2012](#)
- [augusti 2012](#)
- [maj 2012](#)
- [mars 2012](#)
- [februari 2012](#)
- [januari 2012](#)
- [december 2011](#)
- [november 2011](#)
- [oktober 2011](#)
- [september 2011](#)
- [augusti 2011](#)
- [juli 2011](#)
- [juni 2011](#)
- [maj 2011](#)
- [april 2011](#)
- [februari 2011](#)
- [januari 2011](#)
- [november 2010](#)
- [oktober 2010](#)
- [september 2010](#)
- [augusti 2010](#)
- [juli 2010](#)
- [juni 2010](#)
- [maj 2010](#)
- [april 2010](#)
- [mars 2010](#)
- [februari 2010](#)
- [januari 2010](#)
- [december 2009](#)
- [november 2009](#)
- [oktober 2009](#)
- [september 2009](#)
- [juli 2009](#)
- [juni 2009](#)
- [maj 2009](#)
- [april 2009](#)

The Categories

- [journalistik](#)
  - [källkritik](#)

- [nyhetsvärdering](#)
- [medieetik](#)
- [medieföretag](#)
- [medieforskning](#)
- [mediehistoria](#)
- [mediekritik](#)
- [mediernas ansvarighet](#)
- [medieutbildning](#)
- [medieutveckling](#)
- [pressfrihet](#)
- [sociala medier](#)
- [Uncategorized](#)

The Meta

-
- [Logga in](#)
- [Site Feed](#)
- [Flöde för kommentarer](#)
- [Tillbaka till toppen](#)

[Blogga med WordPress.com](#). Tema: The Journalist 1.3 av [Lucian Marin](#).

⌵